

Neszmélyi György Iván

A fejlesztési bankok szerepe a Koreai Köztársaság gazdaságfejlesztési politikájában

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány a Koreai Köztársaság gazdaságfejlesztési politikájába nyújt betekintést, azon belül is elsősorban a fejlesztési bankok tevékenységét, szerepét vizsgálja. A gazdaságfejlesztés sajátos és sikeres koreai útja az 1960-as évek kezdetétől jelentős mértékben épített a japán fejlesztő állam modelljére, amelynek egyik sajátos tényezője az állam (kormányzat) erős irányító szerepe. A koreai kormány évtizedekkel ezelőtt egy olyan összetett és hatékony ösztönzői rendszert fejlesztett ki, amely lehetővé tette a vállalatok, különösen a koreai óriáscégek (csebolok) számára, hogy az exportvezérelt gazdaságfejlesztés motorjaivá válhassanak, előre kijelölt ágazati prioritások mentén. A koreai jegybank (Bank of Korea), a Koreai Fejlesztési Bank (Korea Development Bank) és más, fejlesztésorientált bankok fontos szerepet játszottak a gazdasági fejlődés folyamatának minden szakaszában. A koreai jegybank, az általa alkalmazott proaktív monetáris és hitelezési politika révén az ország történetének minden kritikus időszakában igyekezett az ország gazdaságát szilárd növekedési pályára terelni, kezdve a Koreai Köztársaság megalakulását (1948) követő koreai háború (1950–53) utáni időszaktól az 1970-es évtized két olajsokkján keresztül az 1990-es évtized végén, illetve a 2008–2009-es években bekövetkezett gazdasági és pénzügyi válságig. A koreai tapasztalatok, különösen a két legutóbbi válságból való gyors kilábalást lehetővé tévő módszerek magyar szemmel is tanulságosak lehetnek.

KULCSSZAVAK: Koreai Köztársaság, fejlesztési bankok, gazdaságpolitika, ösztönzési rendszer

JEL-KÓDOK: O110, O053

A Koreai Köztársaság (a továbbiakban Korea) sajátos fejlődési útja több okból is figyelemre méltó, az utóbbi években-évtizedekben már számos tanulmány (Kim, 1991; Lee, 2016; Noland, 2011) elemezte a koreai modell tanulságait, foglalkozott lehetséges adaptációjával, továbbá azzal, hogy a gazdasági sikerek elérésében mekkora szerepe volt az állami beavatkozásnak, azon belül a kormányzat fejlesztési stratégiájának. Aktuális az a kérdés

is, hogy a koreai tapasztalatok milyen mértékben lehetnek más országoknál alkalmazhatók, különösen mióta Korea a nemzetközi fejlesztési együttműködés területén jelentős donorországgá vált. Koreát, mint az úgynevezett fejlesztő állam modelljének egy sajátos példáját, az erőteljes állami irányítás és beavatkozás jellemzi, ez alól nem kivétel a fejlesztéspolitika végrehajtása. A kormányzat közvetlen irányító szerepe a jegybank és más fejlesztési célú pénzügyi intézetek, sőt a többségében magántulajdonban lévő nagyvállalatok tevékenysége esetében is jó kitapintható. A szerző megítélés-

Levelezési e-cím: neszmelyi.gyorgy@uni-bge.hu

se szerint a tanulmány viszonylag terjedelmes történeti-leíró része egyrészt ennek a sajátos – a klasszikus piacgazdaságokéhoz nemigen hasonlítható –, szövevényes rendszernek a jobb megértését segíti, másrészt különösen a fejlődés posztkoloniális, korai szakaszát illetően viszonylag kevés magyar nyelvű irodalmi forrás áll rendelkezésre, így a történeti feldolgozás a szakirodalmi bázist gazdagíthatja. Nem célja azonban a tanulmánynak az, hogy a fejlődés bizonyos, kiragadott szakaszait és akár a koreai válságkezelési mechanizmust példaként vagy alkalmazható mintaként ajánlja, vagy utóbbiakat összehasonlítsa teljesen más gazdaságirányítási rendszerű országokéival. A koreai válságkezelő lépéseket, intézkedéseket a tanulmány a kronologikus rend szerint bemutatott fejlesztéspolitika alakulása szemszögéből mutatja be, és nem önálló kutatási célként elemzi. (Korea – mint fejlesztő állam – válságkezelési tapasztalatai is olyannyira eltérnek az európai vagy más klasszikus piacgazdaságok – USA, euróövezet vagy akár Magyarország – válságkezelési gyakorlatától, hogy annak összehasonlító elemzése további kutatást, illetve egy újabb tanulmány elkészítését tenné indokolttá.)

A jelen kutatás fő célja annak vizsgálata, hogy a koreai fejlesztési politika – és annak intézményi és ösztönzői rendszere – miként változott az utóbbi évtizedek során annak érdekében, hogy megőrizze, illetve javítsa Korea gazdasági versenyképességét. A szerző a következő kérdésekre keresett választ.

► Melyek a koreai fejlesztési politika legfontosabb sajátosságai és fókuszpontjai?

► Melyek a vállalatok fejlesztési rendszerének fő céljai és tényezői?

► Melyek a közvetlen külföldi (működő)tőke-befektetési politika prioritásai?

► Milyen gazdaságpolitikai eszközöket alkalmazott, illetve alkalmaz ma a koreai kormányzat?

► Milyen szerepet játszott, illetve játszik a koreai gazdaság fejlesztésében a pénzügyi szektor?

ANYAG ÉS MÓDSZER

A tanulmány döntően szekunder kutatás eredményeire épül, gerincét szakirodalmi feldolgozás adja, amelynek fókuszpontjai az említett kérdések. A források magyar, illetve koreai egyetemekről, például a Szöuli Nemzeti Egyetem (SNU) és a Koreai Fejlesztési Intézet (KDI), koreai pénzügyi intézményektől, Bank of Korea (BOK), Korea Development Bank (KDB), a felhasznált statisztikai adatok nemzetközi, illetve koreai adatbázisokból származnak. A szerző korábban hosszabb ideig élt és dolgozott Koreában (2000–2004), így közvetlen tapasztalatai, valamint Korea gazdaságával foglalkozó, korábban megjelent elemzései (különösen Neszmélyi, 2004, 2017) szintén kiindulási alapként szolgáltak. A tanulmány a BGE Keleti Üzleti Akadémia (OBIC) által támogatott, az ázsiai fejlesztési bankokról szóló 2018. évi kutatási projekt keretében a szerző saját kutatási eredményeire épül.

A GYÖKEREK: A FEJLESZTŐ ÁLLAM ÉS A JAPÁN MODELL

Az „fejlesztő állam” fogalma először *C. Johnson* (1982) révén jelent meg a közgazdasági szakirodalomban, aki alapvetően Japánra alkalmazta, de a későbbiekben más országokra, mindenekelőtt az újonnan iparosodott ázsiai gazdaságok (ANIEs) első hullámára (Korea, Tajvan, Hongkong és Szingapúr) is kiterjesztették. *Ricz* (2016) szerint Johnson 1982-es modellje ma is érvényes, és eszerint a fejlesztő állam legfontosabb ismérvei a következők: „kapitalista, tervgazdaságon alapuló modell, amelyben a fejlesztésorientált szemléletet hosszú távú elkötelezettség jellemzi, továbbá sajátja az aktív állami beavatkozás a kizűzött társadalmi-gazdasági célok elérése érdekében. Mindemellett az is hozzátartozik, hogy a fejlesztő állam kialakítása, vagy fenntartása társadalmi konszenzust feltéte-

lez a fejlesztések terén az állam központi szerepének elfogadásáról, valamint a fő társadalmi-gazdasági célok tekintetében” (Riciz, J. 2016, 5–6). A Johnson-féle klasszikus iskola, valamint Riciz (2016) és Csáki (2016) aláhúzza, hogy a japán vezetés az általa alkalmazott szemléletet és modellt kezdettől el kívánta határolni úgy az amerikai modelltől, mint a szovjet típusú tervgazdaságtól. Woo-Cumings (1999, 1.) szerint a fejlesztő állam „a kapitalista Északkelet-Ázsia politikai, bürokratikus és pénzügyi hatalmának egy darabban szőtt hálójának tömör kifejezése”. A fejlesztő állam szinte teljes ellentéte az úgynevezett járadékos államnak, amelynek sajátos vonásait Gyene (2017) a közép-ázsiai poszt-szovjet országok példáin elemezte, ezekben bár szintén erős a gazdaság feletti állami/kormányzati befolyás, a „járadék” forrása nem az egyre magasabb hozzáadott értéket képviselő munka, hanem elsősorban természeti javak, nyersanyagok értékesítése.

Levi-Faur (1998) szerint a fejlesztő államokat olyan kereskedelempolitikai törekvés jellemzi, amely maximalizálná az exportot és minimalizálná az importot. Ezt a kereskedelmi stratégiát merkantilista, neomerkantilista, avagy irányított kereskedelemnek nevezik, amely A. Hamilton és F. List gondolataira épül. Az „exportálj, amennyit csak tudsz és csak annyit importálj, amennyit feltétlenül szükséges” elv e régi, sokak által bírált merkantilista szemléleten alapul, ám számos országot hozzásegített nemcsak a gazdasági túléléshez, hanem felvirágoztatásához is (Levi-Faur, 1998).

Japán a II. világháború után gazdaságának fejlesztése révén igyekezett domináns pozíciót elérni saját régiójában, majd a világgazdaságban. Ennek érdekében tudatosan és szisztematikusan irányította a gazdaságot egymással összefüggő kereskedelmi, ipari és pénzügyi politikája révén. Ez a politika sikeres volt, az 1990-es évtizedre Japán a világ második legnagyobb gazdaságává vált, és ma is a világ egyik legnagyobb gazdasága. A japán iparfejlesztési

politika fokozatosan az egyre magasabb hozzáadott értéket képviselő, exportorientált iparágak irányában ösztönözte a gazdaság fejlődését: kezdetben a hangsúlyt a textilipar, az 1950-es években a nehézipari ágazatok, az 1960-as és 1970-es években a gépjárműgyártás, fogyasztói elektronika és mikroelektronika képviselte. Az 1980-as években a csúcstechnológia iparágai, a biogenetika, a repülés és űrkutatás, robottechnológia és az ötödik generációs számítógépek kerültek előtérbe. A japán iparpolitika egyúttal egy sor piacvédelmi eszköz alkalmazását is jelentette, mint például a diszkriminatív vámtarifák, preferenciális adók a hazai termékekre, deviza- és valutagazdálkodási szabályozáson alapuló importkorlátozás. Mindemellett, a fejlesztéspolitikai oldalon a mindenkori preferált iparágakat alacsony kamatozású hitelekkel támogatták, amelyeket kormányzati pénzügyi intézményeken keresztül folyósítottak (Nester, W. R., 1990, 165–166).

Korea a háború utáni újjáépítést követően az ipari ágazatok fejlesztésére koncentrált, majd a későbbiekben, az 1980-as évek elejétől a hangsúly az iparfejlesztési politikáról az innovációra és a versenypolitikára helyeződött át. A fejlesztő állam hagyományai viszont számos formában tovább élnek (Kim D-I, 2014). A koreai kormány mindvégig meghatározó szerepet játszott – és játszik – a gazdaságban, és ez a szerep az utóbbi évtizedekben elsősorban az 1997–1998. évi ázsiai pénzügyi válság utáni pénzügyi struktúraváltásban, valamint a 2008. évi világgazdasági és pénzügyi válság gazdaságélénkítő intézkedéseiben csúcsonodott ki. Ismert az is, hogy a neoliberális reform számottevő hatást gyakorolt a társadalomra. Ez azonban Koreában nem demokratizáló, az állam hatalmát és szerepét csökkentő erőként működött, hanem a kormányzat a reformprogramot saját hatalmi bázisa kiszélesítésének igazolására használta. Az állam olyan szereplőként igyekszik magát meghatározni, amely képes megoldani a hosszú ideje létező gazdasá-

gi problémákat és megvédeni a törvényt és a rendet. Ezzel viszont a kormányzat a nem állami szereplők politikai mozgásterét beszűkíti (Hundt, D., 2014, 2015).

A KOREAI FEJLESZTÉSI POLITIKA

Koreában az állam gazdasági fejlődésre gyakorolt szerepének megítélése régóta vitatott, mivel a fejlesztő állam, a neoliberális állam és a jóléti állam jegyei párhuzamosan jelen vannak az 1990-es évek óta egymást váltó kormányzatok politikájában. Bár az állami beavatkozás természete és mértéke az egyes kormányzatoknál változó volt, ám alapvetően megmaradt a fejlesztő állam koncepciójának talaján, míg a párhuzamosan alkalmazott, a neoliberális és a jóléti államot jellemző eszközök a gazdasági és társadalmi fejlődés fokozott elősegítését szolgálják. Az egymással ellentétes szemléletek együttélését egy alternatív piacgazdasági rendszer létezése tükrözi (Suh és Kwon, 2014).

Korea ma a világ legerősebb gazdaságai közé tartozik, ám a kezdeti időszakban, egészen az 1960-as évek elejéig szegény ország volt, akkori egy főre eső jövedelme alacsonyabb volt, mint Mozambiknak, vagy Bolíviának. A külföldi segélyek fontos szerepet játszottak Korea társadalmi és gazdasági túlélésében a háború után, majd az 1960-as évek elejétől hozzájárultak a gazdaság fellendüléséhez is. *Tran* (2011) szerint az USA 1946 és 1978 között mintegy 60 milliárd USD értékben nyújtott Koreának segélyt, illetve kölcsönöket. Összehasonlításként érdemes kiemelni, hogy ugyanebben az időszakban az USA a teljes afrikai kontinens számára folyósított nagyságrendileg hasonló mértékű segélyt (68,9 milliárd USD), így ez is alátámasztja, hogy az USA Koreát már abban az időben is fontos partnerországnak tekintette. Az amerikai segélyeket a koreai gazdaság jól tudta hasznosítani. Ez utóbbi eleve fontos cél is volt, hiszen többek között ez alapozta meg a

tőkefelhalmozást. Az 1950-es évtized végén – amikor is a folyósított segélyek értéke a legnagyobb volt, az ország importjának nagyjából a 80 százalékát fedezte (Noland, 2011).

A fejlesztési politika fontos eszköze volt a tervezés, az Ötéves Gazdaságfejlesztési Tervek rendszere. 1962-től 1992-ig Koreában hét terv valósult meg, ezek konkrét célokat tűztek ki, meghatározták a cselekvés irányait és a szükséges forrásokat. Az iparpolitika a magas tudásbázisú iparágakat részesítette előnyben, a kereskedelmi politika fő eszköze a szelektív módon alkalmazott importkorlátozások, illetve exporttámogatások rendszere volt, és az árfolyampolitika is a koreai termékek exportjának kedvezett (OECD). Az ipari ágazatok gyors teljesítménynövekedése tekintetében három szakasz különíthető el: 1953–1960, amikor is a feldolgozóipar bruttó hozzáadott értéke 12 százalék volt, ez 1971–1980 között 23 százalékra emelkedett, majd 2001–2009 között 27-re. A feldolgozóiparon belül az 1950-es években a könnyűipar dominált (az ágazat hozzáadott értékének mintegy 80 százaléka). A későbbiekben viszont a könnyűipar fokozatosan átadta helyét a nehéz- és vegyipar-nak, amelyek gyorsan növekedtek, különösen az 1970-es évek kezdetétől. Ez utóbbiak hozzáadott értéke a feldolgozóiparon belül az 1980-as években elérte a 60 százalékot, a 90-es években a 75 százalékot, majd a 2000-es évtizedben a 83 százalékot (UNCTAD, 2017).

A fejlesztő állam modelljét többé-kevésbé követő ázsiai gazdaságok közül érdemes egy gondolat erejéig Tajvant is megemlíteni, hiszen Korea és Tajvan fejlődési útjában számos hasonlóság fedezhető fel: viszonylag kis területhez képest jelentős lakosság, a természeti erőforrások szűkössége, gyarmati múlt és a háborús pusztítások „öröksége”, az erős kezű, bár az 1980-as évek végétől demokratizálódó politikai vezetés, exportvezérelt gazdaságfejlesztési politika, az amerikai segélyek szerepe, magas belső megtakarítási ráta, továbbá folyamatos

feszültség a közvetlen földrajzi szomszédságban. Ugyanakkor a két gazdaság fejlődési útja között néhány számottevő eltérés is említhető, például amíg a koreai kormány gyakorlatilag monopolizálta a hitelkihelyezéseket, ezáltal kedvezményezett helyzetbe hozott bizonyos előre kiválasztott nagyobb cégeket, amelyek az exportvezérelt politika végrehajtóivá váltak. Ez utóbbiak, amelyek később csebolokká, azaz órásvállalatokká nőttek. Ezzel szemben Tajvanban a kormányzati beavatkozás nem volt ennyire erős és közvetlen, ott a családi tulajdonban lévő kis- és közepes méretű vállalatok (kkv-k) voltak a gazdasági fejlődés motorjai. Míg Tajvanban elvben bármely kkv sikeres lehetett és növekedhetett, ha erre képes volt, addig Koreában előre eldöntött módon kaptak bizonyos vállalatok erre esélyt (Neszmeily, 2017).

A mai Koreában azonban a kkv-k támogatása fontos kérdés, ebben a kormány, különböző csatornákon keresztül kulcsszerepet játszik. Ezek közül az egyik legfontosabb a kormányzati pénzügyi intézményeken keresztül folyósított hitelek. Ilyen intézmény például a Korea Finance Corporation (KFC), illetve a Medium Business Corporation (SMBC). A hitelnyújtás másik, összetettebb formája a hitelkihelyezés (on-lending), amikor a KFC a hitel 40 százalékát nyújtja a hitelező pénzintézetnek, amely a hitel fennmaradó összegéért felel. Ez a módszer az előbbinél hatékonyabbnak bizonyult. 2011-ben a KFC és az SMBC összesen 11,8 billió dél-koreai won (KRW) hitelt folyósított a kkv-knak, ami az abban az évben a kkv-knak folyósított összes hitel 85 százalékát tette ki.

A kormányzati támogatás legszélesebb körben alkalmazott eszköze a hitelgarancia, ami a kkv-knak nyújtott hitelek esetében csökkenti az azokat folyósító intézmények kockázatát. A 2007 és 2011 közötti időszakban a kkv-knak kibocsátott hitelgarancia nagysága 100 billió KRW volt, ami a 2011. évi GDP 8 százalékának felel meg. Ez jócskán meghaladja a közvetlen hitelkihelyezések 42 billió KRW összegét.

A 2008. évi világgazdasági és pénzügyi válságot követően az egyedi hitelgarancia felső határát 3-ról 10 milliárd KRW-ra emelték (kb. 9,6 milliárd USD), és a kihelyezett hitelek korábban 85 százalékáig terjedő plafonértéket 100 százalékra emelték. Mindezen túl a kkv-k érdekében a kormány időnként morális nyomást is gyakorol a pénzügyi intézményekre, például a 2008. évi válság kezdetén felkérte a bankokat, hogy automatikusan ütemezzék át a kkv-k hiteleit annak érdekében, hogy elkerülhető legyen az egyébként megfelelően működő kkv-k fizetéseképtelensége (Jones és Kim, 2014).

A KOREAI JEGYBANK ÉS A KOREAI FEJLESZTÉSI BANK SZEREPE

Koreában a fejlesztő állam modellje mindig is a kormányzat átfogó gazdaságirányító szerepét jelentette, azzal, hogy nem csupán a szűkebben értelmezett kormány (a kabinet), hanem mellette egy sor állami intézmény is fontos szerepet játszott a fejlesztési politika kialakításában és végrehajtásában. Ez utóbbiak között a pénzügyi szektor – és azon belül is mindenekelőtt a koreai jegybank (BOK) – sokrétű tevékenysége emelhető ki (leginkább a monetáris politika eszközei, illetve az esetenként a közvetlen műveletek játszottak fontos szerepet). A BOK mellett néhány további banknak is kiemelt szerep jutott a fejlesztési politikában. Az utóbbiak közül elsősorban a KDB érdemel említést, de mellettük más pénzintézetek is számottevő fejlesztésfinanszírozási szerepet játszottak. Az 1960-as évek elején jött létre a Koreai Ipari Bank (Korean Industrial Bank), amelynek feladata volt a kis- és közepes méretű ipari vállalkozások támogatása. 1967-ben alakult meg a Koreai Fejlesztési Finanszírozási Társaság (Korea Development Finance Corporation) elsősorban a magánvállalkozások támogatására. 1976-ban jött létre a Koreai Eximbank (KEXIM). Az utóbbi három intézmény felada-

ta a koreai ipar fejlődésének támogatása volt, főként hosszú lejáratú hitelek nyújtása révén. Ezek a pénzügyi intézetek abban is különböztek a hagyományos bankoktól, hogy általában nem fogadhattak lakossági betéteket, különösen lát-ra szóló formában. A koreai fejlesztésfinanszírozást tehát egy koordinált rendszer jellemezte, amelyben a koreai jegybank (BOK) a kereskedelmi és fejlesztési bankokkal, valamint szakosított pénzügyi intézetekkel szoros együttműködésben valósította meg a fejlesztési stratégiát (UNCTAD, 2016).

A kezdetek – Korea felszabadulása és a koreai háború

A modern Korea pénzügyi rendszerének létrejöttét 1878-ig nyúlunk vissza, amikor a japán Dai-Ichi Kokuritsu Bank (Japán Első Nemzeti Bankja, a mai Dai-Ichi Kangyo Bank elődje) megnyitotta első fiókintézményét Puszanban. Ezt követően néhány további bank is létrejött, amíg Korea mai központi bankjának elődje, a Bank of Korea (BOK) 1909 novemberében megalakult. A BOK ezen a néven akkor nem működhetett sokáig, mivel Koreát 1910-ben annektálta Japán, és a BOK 1911-től Chosun Bank néven, japán ellenőrzés alatt álló intézményként folytatta működését. Csak a japán uralom megszűnését (1945) és a Koreai Köztársaság létrejöttét (1948) követően kapta vissza eredeti nevét a jegybank.

A II. világháború után Korea iparának és mezőgazdaságának teljesítménye messze a háború előtti szintre zuhant, ráadásul a termelő kapacitások és az infrastruktúra nagy része nem vagy alig volt működőképes. Mindezt vágtató, háromjegyű infláció, valamint jelentős munkanélküliség kísérte, utóbbit súlyosbította az a mintegy félmillió koreai menekült, akik a korábbi japán birodalom más részeiből tértek haza. Az emberi erőforrások, illetve az egy főre eső jövedelem szintje Észak-Koreában

magasabb volt, ahol korábban is az ipar, a bányászat és az energiatermelés dominált, míg a Koreai-félsziget déli része jellemzően agrárrégió volt (Noland, 2011).

A koreai háború mindössze 13 nappal után tört ki, ahogy a BOK újból megkezdte tevékenységét, így szinte azonnal hadiállapot szerinti működésre váltott. Ahogy a frontvonalak változtak, a bank székhelyét fokozatosan délre telepítették: először Tedzsonba, majd Teguba, végül Puszanba. A háborús monetáris és pénzügyi politika a gazdasági helyzet alakulása szerinti szigorúsággal közvetlen ellenőrzést gyakorolt a pénzügyi intézményeknél lévő betétek, a hitelek és pénzügyi műveletek felett, a helyzet javulását követően e kontrollt enyhítették, majd feloldották. A háborút lezáró tűzszüneti megállapodás (1953) aláírását követően a legfontosabb cél az ország újjáépítése és a gazdaság életre keltése volt. A BOK visszaállt a pénzügyi rendszer békeidő szerinti működtetésére és igyekezett az elszabadult inflációt megfékezni. Korea ebben az időben a világ egyik legszegényebb országa volt. 1955-ben, amikor csatlakozott a Nemzetközi Valutaalaphoz (IMF) és a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz (IBRD), az egy főre jutó GNI összege 65 USD volt. Az országba 1954 elejétől kezdtek érkezni külföldi újjáépítési és gazdaságfejlesztési segélyek, mindenekelőtt az USA-ból. Ennek összege 1954 és 1956 között 710 millió USD volt, amely abban az időben a koreai GDP mintegy egyhatodának felelt meg (60 years BOK).

A háború utáni újjáépítés – A szelektív pénzügyi támogatás politikája és a KDB megalakulása

A háború utáni időszak során fontos mérföldkő volt a bankokról szóló törvény (General Banking Act), amelyet a jegybanktörvénynyel (Bank of Korea Act) 1950. május 5-én

hirdettek ki, ám mivel a koreai háború röviddel ezután kitört (1950. június 25-én), ténylegesen csak 1954. augusztus 15-től lépett hatályba. A törvény életbe lépését követően a Monetáris Politikai Bizottság (Monetary Policy Committee) előírta a pénzintézeteknek a betétekkel szembeni kötelező tartalékrátát, valamint azt, hogy felettük a Bankfelügyeleti Hivatal (Office of Bank Supervision) gyakorol ellenőrzést. A törvény feljogosította a pénzintézeteket, hogy úgy hosszú, mint rövid lejáratú finanszírozási műveleteket végezzenek, míg a hosszú távú hitelek felső összeghatárát a Monetáris Politikai Bizottság határozta meg. A gazdaság helyreállításának folyamata fokozódó mértékben igényelt pénzügyi forrásokat. A kormány ezért 1954-ben új pénzintézetként létrehozta a Koreai Fejlesztési Bankot (KDB), amely a fejlesztési finanszírozás középpontjává vált, fő feladata a nemzetgazdaság fejlesztésének elősegítése és az ipari ágazatok közép- és hosszú távú hitelekkel való ellátása volt (60 years BOK; UNCTAD, 2016).

A koreai kormány 1954 márciusában kibocsátotta az első Ipari Rehabilitációs Kötvényt ötmilliárd hwan értékben, amely célja a KDB megalakulásához és működtetéséhez rendelkezésre álló tőke emelése volt. (A hwan a Koreai Köztársaság hivatalos pénzneme volt 1953. február 15. és 1962. június 9. között, 60 Years BOK). A KDB, működése első néhány évében az ipari létesítmények és az alapvető infrastruktúra helyreállítását finanszírozta, eközben a koreai pénzügyi rendszer egyik legfontosabb szereplőjévé vált. 1955-re a KDB folyósította a koreai pénzintézetek által nyújtott bankhitelek 40 százalékát (UNCTAD, 2016).

Az újjáépítés első időszakában a közcélú projektek és az alapvető szükségleti cikkeket előállító termelés kapott elsőbbséget. Az 1950-es évek közepétől, amikor a újjáépítés szakasza befejeződött, a Koreát támogató amerikai segélypolitikában is hangsúlyváltás ment

végbe: a segélyek helyébe az úgynevezett puha kölcsönök léptek. Az 1957-ben meghirdetett Fiskális és Monetáris Stabilizációs Terv az első olyan átfogó gazdaságfejlesztési program volt, amely monetáris eszközökkel igyekezett az inflációt csökkenteni, és a monetáris, valamint fiskális szabályozást egyaránt megszigorította. 1958-ban a BOK felülvizsgálta a pénzintézetek gazdálkodásáról szóló rendeletet, majd 1959-től engedélyezte, hogy a hitelezés nagyobb arányban növekedjen, mint az elhelyezett betétek összegének növekedése. Emellett egyszerűsítette kamatpolitikáját, továbbá szűkítette a rést a rediszkontláb és a kereskedelmi bankok hitelkamatlábai között, annak érdekében, hogy csökkenjen a pénzintézetek függősége az úgynevezett rediszkont ablaktól (60 years BOK).

Az 1960-as évtized – A koreai gazdasági fejlődés alapjainak lerakása

Az 1960-as évtized eleje Korea számára a heves politikai és társadalmi megrázkódtatások időszaka volt. Az 1961 májusi államcsínnel hatalomra került *Pak Csong-hi* tábornok és katonai kormányzata hamarosan látványos gazdasági növekedést indított el. A számos lényeges gazdaságirányítási szervezeti változás közül az egyik legfontosabb a Gazdasági Tervezőbizottság (Economic Planning Board) létrehozása volt, amelynek döntő szerepe volt a gazdasági eredmények elérésében (Levi-Faur, 1998). A kormányzat, amely 1961 júniusától átvette a kereskedelmi bankok közvetlen irányítását, a BOK közreműködésével 1962-ben vezette be az első ötéves gazdaságfejlesztési tervet azzal a céllal, hogy a lakosságot kiemelje a szegénységből és megteremtse egy önálló gazdaság (!) alapjait (60 years BOK). Fontos tehát, hogy ebben az időben még nem volt szó exportvezérelt fejlesztési stratégiáról, ám a változás hamarosan megtörtént. A KDB fon-

tos szerepet játszott az exporthitelezési program végrehajtásában, utóbbi eszközei között kulcsfontosságú volt a külföldi kölcsönökre igényelhető fizetési garancia, amely lehetővé tette az exportorientált vállalatoknak, hogy kedvező kamatfeltételek mellett külföldi tőkéhez jussanak (Cho és Kim, 1995). A kormány 1954 márciusában monetáris szükségintézkedéseket és reformokat hajtott végre, amelyek célja volt a tőkének az ipari fejlesztésekhez való csatornázása, valamint a többletként jelentkező likvid tőke lekötése. A kormány az 1963-ban meghirdetett Fiskális Stabilizációs Tervben fiskális és monetáris eszközökkel és árszabályozási intézkedésekkel igyekezett a gazdaságot stabil növekedés irányába fordítani. Emellett a kormány és a BOK 1964-ben a devizaárfolyamokat, majd 1965-ben a kamatszintet igazította a reálishoz közelítő értékekhez, segítve ezzel az árak korrekciós mechanizmusát és az árfolyam-, illetve a monetáris és fiskális politika ésszerűsítését.

A Külföldi Tőkeösztönzési Törvény (Foreign Capital Inducement Act) 1966-ban lépett hatályba, ezután a Koreába áramló külföldi tőke erőteljes növekedésnek indult. A kormány továbbra is igyekezett fejleszteni kapcsolatait a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, Korea 1964-ben csatlakozott a Nemzetközi Pénzügyi Társasághoz (IFC), majd 1966-ban az Ázsiai Fejlesztési Bankhoz (ADB). Az 1960-as évtized második felében a gazdasági növekedés magas, évi 10 százalékos körüli szinten maradt, ám az árak gyorsan emelkedtek, a folyó fizetési mérleg hiánya növekedett, a gazdaságon a túlfűtöttség jelei mutatkoztak. Az 1967-ben kezdődött Második Gazdaságfejlesztési Terv az ipari fejlesztés terén jelentős fejlődést eredményezett. A belső tényezők mellett említést érdemel, hogy ebben az időszakban Korea számottevően profitált a fejlett országok akkori gazdasági prosperitásából, a vietnami háborúból és más külső tényezőkből (60 years BOK).

Az 1970-es évtized – a koreai gazdaság fellendülésének időszaka

Az 1970-es években a fejlesztési stratégiája középpontjába a nehéz- és vegyipar került. Az ágazati fejlesztések eredményességének fokozása érdekében a kormány munkaerő-továbbképzési központokat, valamint kutatóintézeteket alapított, továbbá bővítette a fejlesztési és szakosított pénzintézetek szerepét, amelyek hosszú távú, alacsony kamatozású hiteleket folyósítottak. Emiatt a KDB feladatköre is kibővült, ettől kezdve az energiaszektor, illetve az exportvezérelt ipari ágazatok finanszírozásának ügyei is hozzá tartoztak (UNCTAD, 2016).

1969 vége és 1971 eleje között a kormány egy úgynevezett Átfogó Stabilizációs Csomag (Comprehensive Stabilization Measures) révén igyekezett visszafogni a túlhevült gazdaságot valamennyi ágazatban. Hasonlóképpen, a BOK szigorította monetáris politikáját. 1972-ben a koreai vezetés számos új törvényt léptetett életbe: a Rövid távú Finanszírozás és Banki Ügyletekről szóló törvény, a Kölcsönös Megtakarítási és Finanszírozási Társaságról szóló törvény, a Hitelunióról szóló törvény, a Nehéz- és Vegyipar Fejlesztési Támogatásáról, valamint a Pénzügyi Struktúra Diverzifikációjáról szóló törvényt (60 years BOK). A fejlesztési és szakosított bankok hitelezői tevékenysége erősítése céljából a koreai kormány 1974-ben létrehozta a Nemzeti Befektetési Alapot (National Investment Fund), majd 1976-ban a Koreai Eximbankot, és arra kötelezték a betéteket gyűjtő pénzintézeteket, hogy kölcsönként nyújtsanak forrásokat az Alap rendelkezésére, amely azokat fejlesztési és szakosított pénzintézeteknek folyósította hosszú lejáratú, alacsony kamatozású hitelek formájában. 1974 és 1981 között, amikor a jelentősebb nehézipari ágazatok létrejöttek, az Alap összes hitelezési tevékenységének 62 százaléka KDB felé irányult, amely pótlólagos finanszírozási forrásként devizakötvényeket is kibocsátott (UNCTAD, 2017).

1973 végén az első olajválság erősen negatív hatást gyakorolt a koreai gazdaságra, amely lassulásban, erősödő inflációban és folyó fizetési mérleg növekvő hiányában jelentkezett. A második olajválság (1979) után nem csupán az energiahordozók ára emelkedett, hanem az egy általános nyersanyagár-robbanáshoz vezetett, ami a világ fejlett országainak gazdasági teljesítményét erőteljesen visszafogta (60 years BOK). Ez alól értelemszerűen a nyersanyagokban szegény és szénhidrogén energiahordozókkal nem rendelkező Korea sem volt kivétel.

Két olajválság után – az 1980-as évtized

A nehéz- és vegyipari bázis lehetővé tette, hogy az 1980-as években a koreai gazdaság már az értéklánc magasabb szintjeinek erősítésére helyezze a hangsúlyt, mint például a gépjármű- és az elektronikai iparágak. Ez a KDB tevékenységi körének újabb változását hozta magával, a KDB ezután elsősorban az iparágakat támogatta, továbbá – az ipari struktúraváltás jegyében – a KDB nyitott a kis- és közepes méretű vállalatok (kkv) irányában is, ezek hitelekkel való ellátása az egyik prioritási területévé vált (UNCTAD, 2017).

1982-ben a koreai kormány gazdaságélénkítő csomagot hirdetett meg, amelyben szerepelt a pénzkínálat csökkentése 20–22 százalékkal, a rediszkont-, valamint a pénzügyi intézetek hitel- és betéti kamatlábainak csökkentése. Az ingatlanszerzési és regisztrációs adó 30 százalékkal csökkent, amellyől a kormány az ingatlanpiac fellendülését várta. A kormányzat arról is döntött, hogy nagyobb teret enged a magánszektor által vezérelt gazdasági fejlődésnek és nagyobb hangsúlyt helyez a piaci mechanizmusok, a gazdasági nyitottság és a pénzügyi dereguláció folyamataira. 1981-ben módosult az Adócsökkentés és Mentességek Szabályozásáról szóló törvény, jelentősen szűkítve az iparágak adócsökkentésre és men-

tességekre vonatkozó jogosultságainak körét, helyette életbe lépett viszont a technológiai, illetve a humán erőforrás-fejlesztés esetén igénybe vehető adójóváírás rendszere. Ennek alapján tehát a közvetlen támogatási rendszer helyébe egy közvetett támogatási rendszer lépett. 1986-ban a koreai gazdaságban egy újabb fellendülési időszak következett be, évi 10 százalékos körüli növekedéssel. Erre az időszakra sikerült az országnak megszabadulni a folyó fizetési mérleg korábbi krónikus hiányától: a mérleg ekkor már 30 milliárd USD-nyi pozitív egyenleggel zárt. A pozitív egyenleg csökkentette a források iránti túlkeresletet, hozzájárulva ezzel a pénzügyi kamatlábak csökkenéséhez. Korea emellett profitált az alacsony USD árfolyamból (a japán jenhez viszonyítva), valamint az alacsony nemzetközi hitelkamatokból. A vállalati K+F tevékenység erősítésére a kormány több, a vállalkozói tőkére szakosított intézményt hozott létre, mint például a Koreai Technológiai Fejlesztési Társaság (Korea Technology Development Corporation). Hangsúlyváltás ment végbe a kkv-k támogatásában is. Míg az 1980-as évek első felében a kkv-k támogatása azt a célt szolgálta, hogy azok minél jobban ki tudják egészíteni a nagyvállalatok működését, az évtized második felétől a cél már az volt, hogy maguk a kkv-k váljanak versenyképesé. Egy 1982-ben született rendelkezés alapján bizonyos üzleti tevékenységeket csak kkv-k végezhetek, majd 1983-ban meghatározták a támogatásra érdemes, magas növekedési potenciállal rendelkező, termékeik minőségének fejlesztésére képes kkv-k körét. A kormány mellett a BOK is bővítette a kkv-ket támogató programját, sőt, arra ösztönözte a pénzügyi intézeteket, hogy növekvő mértékben nyújtsanak támogatást a vidéki/mezőgazdasági és halászati ágazatoknak is. A BOK 1991-ben részese volt az Executives' Meeting of East Asia and Pacific Central Banks (EMEAP) kezdeményezésnek, majd 1997-ben csatlakozott a Nemzetközi Fi-

zetések Bankjához (BIS), ezáltal is erősíteni kívánva a koreai pénzügyi rendszer kapcsolódását a világ legfontosabb gazdaságainak jegybankjaihoz (60 Years BOK).

Az 1990-es évek és az ázsiai pénzügyi válság (1997–1998) hatásai a koreai gazdaságra

Az 1990-es években továbbra is a KDB volt a high-tech iparágak fő finanszírozója, majd fokozatosan elindult a nemzetközi befektetési banki tevékenység irányában is. A nemzetközileg versenyképes befektetési bankká válás általános igényén túl a külföldön működő koreai vállalatok támogatása, a kötvénykibocsátás és a fúziós és akvizíciós projektek támogatása is céljai közé tartozott (UNCTAD, 2017).

Újból kialakult 1997-re a folyó fizetési mérleg jelentős és állandósuló hiánya, ami fékezte a külföldi működőtőke-beáramlást, az év második felére a külföldi befektetők bizalma a koreai gazdaság iránt erodálódott. A Délkelet-Ázsiában kialakult valutaválság váratlan gyorsasággal begyűrűzött Koreába, súlyos helyzet elé állítva a koreai vállalatokat. Az ország devizatartalékai gyorsan apadtak, végül 1997. december 3-án a koreai kormány a Nemzetközi Valutaalappal (IMF) egy 21 milliárd USD értékű készenléti hitel-megállapodást kötött. Az IMF mellett az IBRD és az Ázsiai Fejlesztési Bank (ADB) 10, illetve 4 milliárd USD hitellel támogatta a koreai gazdaságot. Mindezeket túl néhány gazdaságilag fejlett ország (pl. az USA és Japán) további, összesen 23,35 milliárd USD-t ajánlott fel. 1998 áprilisában a kormány 21,7 milliárd USD értékben rövidlejáratú nemzetközi kötelezettségeket strukturált át új hitelekkel egy-három évig terjedő lejáratú idővel, kormánygarancia mellett, elősegítve ezzel az ország devizaliquiditási helyzetének stabilizálását. Mindezen túl, még ugyanebben az évben 4,1 milliárd USD érték-

ben Devizastabilitási Alap kötvényt bocsátott ki. A befektetői környezet számottevően javult azután, hogy több iparágat megnyitottak külföldiek számára és lehetővé vált a külföldi befektetők számára a belföldi ingatlanvásárlás (60 years BOK). Az 1997. évi ázsiai pénzügyi válság – amelyet Koreában máig „IMF-válságnak” neveznek (utalva az előbbieken említett, nagyrészt az IMF-től származó hitelsomagra – új szerepkörökkel bővítette a KDB portfólióját is, amely tevékeny részt vállalt a válság utáni vállalati struktúraváltási folyamatban (UNCTAD, 2016).

A BOK Betétbiztosítási Alap (Deposit Insurance Fund), illetve a Működésképtelen Hitelek Megoldásának Alapja (Non-Performing Loans Resolution Fund) kötvények vásárlásával támogatta a pénzügyi intézeteket, ezzel egyidejűleg különleges likviditási hiteleket is folyósított a pénzügyi stabilitás megőrzése érdekében (60 years BOK). *Zéman és társai* (2014) aláhúzták, hogy a vállalatok versenyképessége szempontjából a stratégiai szemléletű menedzsment kulcsfontosságú tényező, amely lehetővé teszi, hogy az ilyen vállalkozások folyamatosan és rugalmasan képesek legyenek alkalmazkodni, illetve érzékenyen reagálni a piaci környezetre. Ez, különösen ebben az időszakban, és ettől kezdődően vált igazán fontos tényezővé a koreai vállalatok számára. A kormány ezért 1998 januárjától új vállalati szerkezetátalakítási programot indított, miután az üzleti élet szereplőivel az alapelvekben egyetértésre jutott. Ennek eredményeként 64 cég kötött Pénzügyi Struktúrafejlesztési Megállapodást (Financial Structure Improvement Agreement) a fő hitelező bankokkal 1998 február és április között. E vállalatoknál a pénzügyi intézetek által folyósított összes hitelállomány 250 milliárd KRW volt. A struktúraváltási kezdeményezés eredményeként az öt legnagyobb csebol (a Daewoo kivételével) teljesítette a pénzügyi struktúra fejlesztésére irányuló, a megállapodásban vállalt követelmények nagy

részt, az adósságráta célértékét (200 százalék), a keresztbefizetési garanciák megszüntetését. Az öt legnagyobb cég mellett számos további nagyvállalat teljesítette a megállapodásban foglaltakat, így adósságrátájuk az 1998 év végi helyzethez képest a felére zsugorodott. Ez a politika, valamint az említett intézkedések nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a belső pénzpiac, illetve a devizapiac már 1998-ban stabilizálódott, majd ezt követően a realgazdaság újból, még a várakozásokhoz képest is gyorsabb növekedésnek indult. A folyó fizetési mérleg jelentős pozitív egyenleggel zárt, amely Korea adósságtörlesztése szempontjából fontos tényező volt. Korea végül 2001. augusztus 23-áig, határidő előtt az összes, IMF-től felvett kölcsönt visszafizette (60 Years BOK).

A 2008–2009. évi pénzügyi-gazdasági válság és a válság utáni időszak

A 2000-es évtized végére a külföldi tőkebeáramlás jelentősen megnövekedett. A befektetők érdeklődése folyamatosan élénk volt, ez 2004 júliusára a koreai belföldi részvények 43,9 százalékát jelentette. A koreai belföldi értékpapírokból (pl. kincstárjegyek vagy a Monetáris Stabilizációs kötvények) a külföldi nettó vásárlások 2007-ben meghaladták a 32 billió KRW-t. 2008-ban, a Lehman Brothers csődjének hatása gyorsan végigszárguldt a világon, súlyosan megrázva a globális pénzügyi rendszert. A Koreai Kompozit Részvényindex (Korea Composite Stock Price Index), ami a Lehman Brothers csődje előtt 1 400 körül állt, 2008. október 24-re 939-re esett vissza. A pénzpiac volatilitása erősödött, a realgazdaság jelentős mértékben zsugorodott a zuhanó részvényárfolyamokkal és a dél-koreai won árfolyamával együtt. A kormányzat elsősorban a költségvetési kiadások visszafogásával reagált. A BOK is igyekezett a válság hatásait mérsékelni: 2008. október és 2009. február kö-

zött hat lépésben fokozatosan csökkentette az irányadó kamatot 5,25 százalékról 2,00 százalékra, emellett likvid tőkét juttatott a hitelválság által érintett (szinte az összes) ágazatba. Ez utóbbi keretében pénzintézetektől 2008. október 23-án 700 milliárd KRW értékben vásárolt (vissza) Monetáris Stabilizációs kötvényeket, továbbá november 19-én 1 billió KRW értékben állampapírokat. Mindezen túl 2008 októberétől 8,3 billió KRW-t pumpált értékpapírcégekbe, azok likviditását javítandó, valamint 5 billió KRW értékben, a piac működőképességének javítása érdekében a hitelkötvényekre vonatkozó visszavásárlási megállapodások keretében banki adósságleveleket (debentures) és letéti jegyeket (CD) is felvásárolt.

Korábban a BOK nyílt piaci műveletek keretében csak állami kötvényeket, kormányzat által garantált kötvényeket, Monetáris Stabilizációs kötvényeket bocsátott ki, ám 2008 novemberében és decemberben az úgynevezett elfogadható fedezetek köre kibővült banki kötvényekkel, néhány speciális kötvénnyel és a Korea Housing Finance Corporation jelzálogfedezetű (MBS) értékpapírjával. A kvk-k mérlegének javítása érdekében a BOK megemelte összevont hitelplafonját 6,5 billió KRW-ról 10 billió KRW-ra. Fontos fejlemény volt, hogy a BOK a fő partnerországok jegybankjaival deviza swap megállapodásokat kötött annak érdekében, hogy a devizapiacot stabilizálja és a piac számára a szükséges devizaliquiditást biztosítsa. Mindez már 2009 első negyedében pozitívan hatott a GDP alakulására. A részvényárfolyamok tíz hónap alatt visszatértek a válság előtti szintre, az ország devizatartalékai 2010 január végére rekordszintre növekedtek (273,3 milliárd USD) (60 years BOK). Korea tehát aránylag hamar kilábal a válságból.

A 2000-es évtized során több alkalommal is felmerült a KDB privatizálásának gondolata. Emögött olyan érvek álltak, mint például a KDB az adott formájában – folyamatos belföl-

di terjeszkedésével – lassítja az ország pénzügyi rendszerének fejlődését, ám a privatizációt követően a KDB a nemzetköziesedés felé fordulhat: külföldön leányvállalatai és fiókjai révén idővel egy globális befektetési bankká alakul át. A privatizáció ugyan lekerült a napirendről, ám a KDB korszerűsítése, a fejlesztési finanszírozás terén betöltött kulcsszerepének megerősítése továbbra is cél (UNCTAD, 2016). A KDB-nek jelenleg is működik nemzetközi hálózata: 21 országban van jelen, 9 tengerentúli fiókkal, 5 leányvállalattal és 8 képviselői irodával. Európában Londonban van fiókja, két leányvállalata működik (Magyarországon és Írországon), valamint Frankfurtban van képviselői irodája (KDB, Seoul).

2013-ban *Park Geun-hye* korábbi elnök meghirdette a „Második Csoda a Han folyó felett” programját, amelynek középpontjában az úgynevezett kreatív gazdaság programja szerepel. Az ICT, a hagyományos ipar és a kulturális tartalom területét érintő konvergencia új formáira irányuló utalások később is rendszeresek voltak a volt elnökszónya beszédeiben (Connel, 2014). A kreatív gazdaság programját kisebb változtatásokkal a jelenlegi államfő, *Moon Jae-in* is megtartotta.

Az előző évtized gyorsan változó makrogazdasági környezete, beleértve a legutóbbi pénzügyi-gazdasági világválság következményeit, a korábbiaknál is erősebben domborítják ki a bankok gyors reagálóképességének szükségességét (Kalmár és társai, 2015). Ezzel, továbbá a kormányzati kreatív gazdaságpolitikával összhangban a KDB azokat a vállalkozókat és cégeket támogatja, amelyek új technológiákat fejlesztenek ki. Ennek konkrét formája az úgynevezett Techno Banking alap, amelynek fő területei a szellemi tulajdon (IP), illetve a jövőorientált startup vállalkozások és a kkv-k támogatása, továbbá egy növekedést serkentő program, amely a vállalkozásokat a pénzügyi eszközök mellett networking lehetőségekkel és mentorálással is támogatja. A továbbblépés fel-

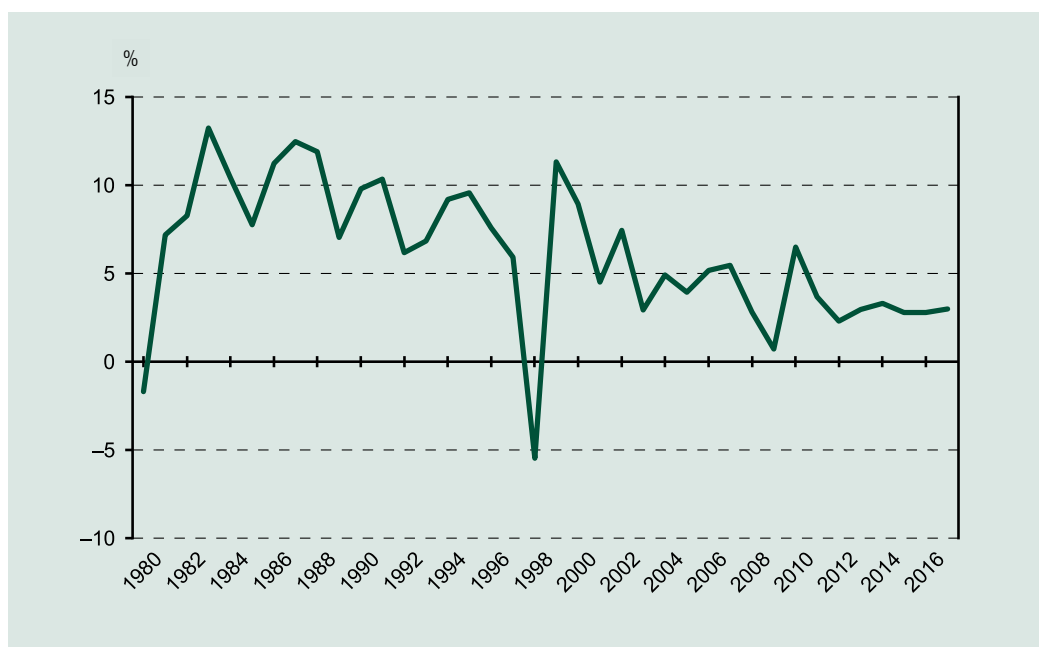
tétele a gazdaság függőségének csökkentése a (klasszikus) feldolgozóipari ágazattól. Az előbbi, irányváltásra utaló kezdeményezések mellett ugyanakkor a KDB hagyományos funkciói nem változtak, és továbbra is a nagyszabású infrastrukturális projektek támogatója maradt (UNCTAD, 2016).

A válságból való kilábalás ellenére Korea gazdasági növekedése lassabb, mint a válságot megelőző évek során (*lásd 1. ábra*). Ennek oka világszerte a pénzügyi intézetek részéről a hitelkockázatokkal szembeni megnövekedett elővigyázatosság, míg a kormányzatok részéről a pénzügyi szabályozás megszigorítása.

Ma a BOK mellett a KDB finanszírozási műveletei kulcsszerepet játszanak a koreai gazdaság növekedésében, sőt, tevékenysége ma már kiterjed a világ vezető iparágaira és multinacionális konglomerátumokra is. Tevékenységi körébe leginkább a vállalati bankügyletek és struktúraváltás, a befektetési és vállalkozói banki tevékenység, technológiai finanszírozás és szaktanácsadás, nemzetközi üzleti ügyek finanszírozása, nyugdíj- és vagyonezelés, kutatás, továbbá hitelfelülvizsgálat tartozik (KDB, Seoul).

KÖVETKEZTETÉSEK

A legutóbbi gazdasági és pénzügyi világválság után a világgazdaság paradigmaváltás küszöbére érkezett, és a koreai gazdaságnak a megváltozott körülményekhez ezúttal is proaktív módon kell alkalmazkodnia. A Koreai Köztársaság közel háromnegyed évszázados hetven évnyi története azt támasztja alá, hogy az országnak szinte mindig sikerült az új külső kihívásokra megfelelő válaszokat adnia, és ez tette képessé a korábbi évtizedekben elért látványos eredményekre. A Koreai-félsziget és a koreai nemzet megosztottsága, a japán gyarmati múlt öröksége, a két háború pusztításai és a bipoláris világregend mind meghatározó körülmény

A KOREAI KÖZTÁRSASÁG ÉVES GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSE 1980–2017 KÖZÖTT

Forrás: saját szerkesztés az Index Mundi közölt adatai alapján

volt a koreai gazdaság fejlődése szempontjából, akárcsak a fejlesztő állam koncepciójára alapozott japán modell. Utóbbinak Korea egy sajátos, a helyi politikai, társadalmi és kulturális körülményekhez igazított változatát alkalmazta. Abban azonban megegyezik a japán modellel, hogy a kormányzat és a központi pénzüzetek szerepe a gazdaságfejlesztési politika kialakításában és megvalósításában kezdettől fogva erős volt és mindmáig az maradt.

A dél-koreai állam berendezkedéséből adódóan tehát jelentősen centralizált irányítás valósul meg. A gazdaság sajátossága az a gazdaságirányítási kapcsolat, amely a nagyvállalatok és az állam között valósul meg, melynek eredményeképpen a magántulajdonban lévő vállalatok a központositott, centralizált irányításba csatlakoznak, ez tulajdonképpen azt is jelenti, hogy a nagyvállalati támogatottság egyfajta központositásban valósul meg. Ez részben je-

lenti az állami források szétosztását és felhasználását, másrészt a magántulajdonú cégek gazdaságfejlesztési programokban való részvételét. Természetesen a közpénzekből ellátott támogatások hasznosulása felett egy központi pénzügyi ellenőrzés valósul meg. Ez a sajátos modell, amely látható módon egy üzleti ág és egy állami szerepvállalás együttes eredményeképpen jött létre, maximálisan segítve a transzparenciát és a növekedést. A szerző véleménye szerint a közpénzek felhasználásának hatékony hasznosulását ez az irányítási modell nagymértékben támogatja.

A Korea által megvalósított „csebol-modell” sokáig az előre kiválasztott, kedvezményezett ipari nagyvállalatokra helyezte az exportvezérelt gazdaságfejlesztés hangsúlyát, ám az utóbbi évtizedek során a nagyvállalatok mellett a kormányzat jóval több figyelmet fordít kkv-kra is, így az ő boldogulásukat segítő köz-

ponti finanszírozási programok és eszközök párhuzamosan működnek a régebbi, hagyományos nagyvállalati finanszírozási struktúrákkal. Ahogy az idők során a fejlesztési politika és annak eszközrendszere változott, úgy változott struktúráját és tevékenységei körét illetően a koreai pénzügyi rendszer is, amelyre a jövőben is fontos feladatok várnak a posztin-

dusztriális társadalom, a fenntartható növekedés, illetve a Moon Jae-in elnök által is felkarolt kreatív gazdaság megteremtése érdekében. A koreai tapasztalatok figyelemre méltók és egyes elemei (pl. a válságok kezelése, a fejlesztési politikai kordinációja) akár konkrét tanulsággal is szolgálhat a hazai KFI, illetve gazdaságfejlesztési politika számára.

IRODALOM

- CONNELL, S. (2014). Building a Creative Economy in South Korea: Analyzing the Plans and Possibilities for New Economic Growth. in: Hamisevicz, N. [Ed.]: On Korea 2014. *Academic Paper Series*, Volume 7, Korea Economic Institute of America, pp. 3–21
- CSÁKI, GY. (2016). *Developmental state, Globalization Crisis: Taiwan's Macroeconomic Adjustment* pp. 123–145, In: Karalekas, D. – Moldicz, Cs. [Eds.] (2016). *Miracles Do Happen: Taiwan's Economic Development*, Budapest Business School – University of Applied Sciences, p. 202
- GYENE P. (2017). Független államiság a poszt-szovjet Közép-Ázsiában. *Aposztróf*, 296. oldal ISBN: 978–615–5604–51–5
- HUNDT, D. (2014). Economic crisis in Korea and the degraded developmental state. *Australian Journal of International Affairs* Volume 68, Issue 5; pp. 499–514
- HUNDT, D. (2015). Neoliberalism, the Developmental State and Civil Society in Korea *Asian Studies Review*, Volume 39, Issue 3, pp. 466–482
- JOHNSON, C. (1982). MITI and the Japanese Miracle. The Growth of Industrial Policy, 1925–1975. *Stanford University Press*, Stanford, California
- JONES, R. S., Kim, M. (2014): Fostering a creative economy to drive Korean growth. *Economics Department Working Paper*, No. 1152, OECD, Paris, 26 Aug.
- KALMÁR P., ZÉMAN Z., LUKÁCS J. (2015). Bankkontrolling marketingszempléletben – alkalmazott statisztika a controlling szolgálatában, *Hitelintézési Szemle*, Vol. 14., No. 4., december, 108–123. oldal
- KIM, D. I. (2014). *Korean Experience*. In: Lember V., Kattel R., Kalvet T. (eds). Public Procurement, Innovation and Policy. *Springer*, Berlin, Heidelberg, pp. 191–211
- KIM, K. S. (1991). The Korean Miracle (1962–1980) Revisited: Myths and Realities in Strategy and Development. Kellogg Institute, *Working Paper #166*, November, p. 63
- LEE-JAY C., YOON, H. K. (ed.) (1991). Economic Development in the Republic of Korea – A Policy Perspective. *East-West Center*, Honolulu
- LEE, JONG-WHA (2016). The Republic of Korea's Economic Growth and Catch-Up: Implications for the People's Republic of China. *ADB Working Paper*, Series No. 571, Asian Development Bank Institute, Tokyo, April, p. 33

- LEVI-FAUR, D. (1998). The developmental state: Israel, South Korea, and Taiwan compared. *Studies in Comparative International Development*, *Spring*, Vol. 33, no. 1, pp. 65–93
- LIM, W. (2010). Lessons from the Korean Development Experience. Korea-World Bank High Level Conference on Post-Crisis Growth and Development, June 3, June 4, Busan, Korea, (Preliminary Draft) p. 9
- NESTER, W. R. (1990). *Japanese Neo-mercantilism: Policies. In: Japan's Growing Power over East Asia and the World Economy: Ends and Means*. Palgrave Macmillan, London, pp. 165–193
- NESZMÉLYI GY. (2004). *A Három Egykori Királyság Földje – A Koreai Köztársaság társadalmi, gazdasági sajátosságai és élelmiszergazdasága*. Agroinform, Budapest, 144. oldal
- NESZMÉLYI GY. (2017). *Tajvan társadalmi és gazdasági kihívásai különös tekintettel az agrárágazatra: Hasonlóságok és eltérések Tajvan és Dél-Korea fejlődési útjában*. Szent István Egyetemi Kiadó, 163. oldal
- NOLAND, M. (2011). Korea's Growth Performance Past and Future. *East-West Centre Working Papers*, No. 123, p. 40, Tokyo, November
- RICZ, J. (2016). *Developmental states in the 21st century: Analytical structure of a new approach*. Centre for Economic and Regional Studies of the Hungarian Academy of Sciences – Institute of World Economics, Working paper, No. 223, p. 33
- SCHÄTZL, L., WESSEL, K., LEE, Y-W. (1997). *Regional Development and Decentralization Policy in South Korea*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, p. 326
- SMITH, H. (2000). *Industry Policy in Taiwan and Korea in the 1980s: Winning with the Market*. Edward Elgar Publishing Ltd. p. 295
- SUH C-S., KWON, S-H. (2014). Whither the Developmental State in South Korea? Balancing Welfare and Neoliberalism, *Asian Studies Review*, 38:4, pp. 676–692
- TRAN, M. (2011). South Korea: a model of development? *The Guardian*, 28 November
- WOO-CUMINGS, MEREDITH (ed). (1999) *The Developmental State*. New York, Cornell
- YOO, I. (2008). Korea's Economic Development: Lessons and Suggestions for Developing Countries. *Korean Social Science Journal*, XXXV No. 1, pp. 31–63
- ZÉMAN, Z., SZABÓ, Z., BÁRCZI, J. (2014). *Controlling aspects of risk management*. Controller Info Studies, Copy & Consulting and Unio Publishing, Budapest, ISBN 978–963–08–9751, pp. 186–197
- 60 years BOK (2010). The Bank of Korea: A Sixty-Year History. The Bank of Korea, Seoul, p. 295
- History of the Korean Financial Industry. Financial Services Commission, Korea, Seoul
<http://www.fsc.go.kr/eng/id/id0101.jsp#sitemap>
- KDB Bank Seoul
<http://www.kdbbank.eu/kdb-bank-seoul>
- Korea Development Bank (KDB)
<https://www.kdb.co.kr/>
- Korea Development Institute (information summary on KDI, 5 p.)
<http://www.oecd.org/korea/35078065.pdf>
- Korea Development Bank (KDB)
<https://www.kdb.co.kr/ih/simple.jsp.do>
- OECD (2012). Industrial Policy and Territorial Development – Lessons from Korea, Development Centre of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), p. 31

Policy Lessons from Korea's Development, World Bank Academy, Open Learning Campus, 2017

South Korea financial services – Under pressure, South Korean banks are going global, Economist Intelligence Unit, August 21st 2017

UNCTAD (2016): The Role of Development Banks in Promoting Growth and Sustainable Development in the South Economic Cooperation and Integration among Developing Countries. UNCTAD, December 2016, New York and Geneva